

**Naturvetare behövs i
den gröna omställningen**

Klimatförändringarna är en stor utmaning för hela samhället och kommunernas klimatarbete är avgörande för att Sverige ska kunna nå de globala målen för hållbar utveckling i Agenda 2030. För att målen ska kunna nås krävs det kunskap, en vetenskaplig inställning och rätt kompetens i organisationen.

Kommunerna har olika förutsättningar och tar sig an klimattutmaningarna på olika sätt. Det finns ingen reglering från statligt håll när det gäller hur klimatarbetet ska bedrivas och det kommunala självstyret är starkt, vilket innebär att skillnaderna blir stora. Det är även en budgetfråga för det politiska styret i varje kommun när det gäller hur mycket medel och resurser som ska vikas åt klimatarbetet.

Politisk vilja, tydliga mål och naturvetenskaplig kompetens behövs i den gröna omställningen

Agenda 2030-målen är en viktig del av kommunernas klimatarbete. Det framkommer när Naturvetarna har genomfört en enkät riktad till landets alla kommuner, samt i fördjupande samtal med fyra kommuner som på olika sätt arbetar mot klimatmål. De Agenda 2030-mål som kommunerna anger att de jobbar mot ligger ”hållbara städer och samhällen”, ”bekämpa klimatförändringarna” samt ”ekosystem och biologisk mångfald” i topp.

Gemensamt för de kommuner som lyckats bra med sitt klimatarbete är politisk vilja. Detta lyfts också i den enkät vi skickat ut. Vikten av att politiken prioriterar frågan och satsar resurser är också något som aktörer inom näringslivet och intresseorganisationer lyfter.

I de flesta kommuner finns det roller som arbetar med miljöfrågor, men på ett operativt dagligt plan, eller kopplat till exempelvis samhällsplanering. I några kommuner har man kommit längre med sitt klimatstrategiska arbete. Här finns en tydlig struktur och organisation för att hantera de frågor vars lösningar bidrar till att Agenda 2030-målen uppfylls. I en del kommuner är det ett team som arbetar med frågorna, i andra enbart en person.

Det är tydligt att naturvetenskaplig kompetens behövs för att kommunerna ska nå sina klimatstrategiska mål. I Naturvetarnas enkät till kommunerna framkommer behovet av denna kompetens, och en vilja att rekrytera. Våra intervjuer bekräftar bilden av att naturvetare spelar en viktig roll, men även att annan slags kompetens behövs för att skapa en bredd och helhetsbild av den komplexa frågan

som klimatfrågan är. Naturvetarna konstaterar att det kan behövas så väl tvärvetenskaplig kompetens, som team där man kompletterar varandra med olika typer av utbildningsbakgrund.

Dessvärre visar det sig att nästintill hälften av kommunerna satsar ingen alls eller en liten del av sitt klimatarbete på strategisk kompetens. Det är inte det man lägger sina resurser på. Besparingskrav och prioriteringar innebär att det får stå tillbaka för annat som kommunen måste leverera.

Samtidigt efterfrågas naturvetenskaplig kompetens på det klimatstrategiska området. Det ser vi i en genomlysning av utannonserade tjänster hos Arbetsförmedlingen åren 2012–2021, där det är kommuner som till störst del utannonserar tjänster för miljö- eller klimatstrateg.

Kommunerna behöver växla upp

Kommunerna har lyckats olika väl med sitt klimatarbete. Det är tydligt att många behöver växla upp det klimatstrategiska arbetet och för att göra det behöver de rekrytera fler experter och specialister med företrädande naturvetenskaplig bakgrund. Detta är också en bild som de själva delar, men uttrycker i vissa fall är svår att rekrytera.

Vi kan i vår analys av platsannonser se att det dock rekryteras många fler personer som ska bedriva ett klimatstrategiskt arbete på kommunnivå jämfört med för cirka tio år sedan. Många är med andra ord på rätt spår för att bemanna de poster som ska bidra till såväl klimatmål som den gröna omställningen.

Då det kommunala självstyret är starkt så bör de lokala politikerna möjliggöra för tjänstemännen att fortsatt satsa på det klimatstrategiska arbetet. Detta kan ske genom politiska beslut och att man i högre grad avsätter medel för detta arbete.

Klimatfrågan kan inte hanteras som en fråga som ska slås om budget och prioritet bland många andra, den bör sättas högt på agendan och inte påverkas negativt av andra faktorer i omvärlden.

Budskap

Naturvetarna anser att:

- » **Naturvetenskaplig expertkompetens behövs för att kommunerna ska kunna bedriva ett strategiskt klimatarbete och vara en del av den gröna omställningen.**
- » **De politiska styrena i kommunerna måste prioritera klimatarbetet och satsa på tjänster som har både medel och mandat att arbeta strategiskt med klimatfrågan.**
- » **Kommunerna bör, där det saknas, upprätta roller eller team med en bred klimatstrategisk kompetens, där naturvetenskaplig kompetens är en naturlig del, för att accelerera arbetet med den gröna omställningen av samhället.**

Kommunernas klimatarbete

Under sommaren 2022 skickade Naturvetarna ut en enkät till landets samtliga kommuner.

Under samma period har förbundet gjort djupintervjuer med miljö/klimatansvariga tjänstemän hos fyra kommuner om hur de jobbar med klimatfrågor, samt intervjuat personer från intresseorganisationer kring klimatarbete och företag som arbetat aktivt med sin klimatomställning.

För att få en uppfattning av hur efterfrågan på miljö- och klimatstrategier har ändrats över tid har vi analyserat platsannonser hos Arbetsförmedlingen 2012–2021 i kategorin ”Miljö- och klimatstrateg”, vilket omfattar 748 jobbannonser under den angivna perioden.

Kommunerna arbetar mot olika Agenda 2030-målen

Naturvetarnas enkät till kommunerna visar att bland de Agenda 2030-mål som kommunerna anger att de jobbar mot ligger ”hållbara städer och samhällen”, ”bekämpa klimatförändringarna” samt ”ekosystem och biologisk mångfald” i topp.

I minst utsträckning arbetar kommunerna mot målen om globalt partnerskap, hav och hunger. Enkäten visar dock att kommunerna arbetar mot flertalet av målen, enbart i ett fall svarar en kommun att man inte arbetar mot något av målen i Agenda 2030. Agenda 2030-målen är med andra ord en viktig del av kommunernas arbete.

I intervjuerna framkommer det att kommunerna arbetar mot Agenda 2030-målen på olika sätt. En av kommunerna har integrerat målen i budgeten och satt specifika mål i Miljöprogrammet. En annan har antagit en strategisk plan med fyra målområden, som den miljöstrategiska avdelningen kopplat till merparten av de olika Agenda 2030-målen.

Alla kommuner arbetar dock inte direkt mot Agenda 2030-målen. I stället uppger en kommun att den är en så kallad eko-kommun, vilket innebär att kommunen har anammat den vetenskapliga definitionen av vad hållbarhet är. Här förhåller man sig till 8 hållbarhetsprinciper som är vetenskapligt framtagna. De arbetar inte mot ett konkret mål, utan anser att ett hållbart samhälle, globala mål samt kommunens mål alla hänger ihop - hållbarhet genomsyrar alla perspektiv i verksamheten. Det finns dock en efterfrågan från politiskt håll att kunna peka på tydliga mål, och därför har man börjat skriva in i kommunens årsredovisning hur arbetet har sett ut för att nå hållbarhet. Hållbarhetsarbetet innebär att de jobbar med alla Agenda 2030-målen mer eller mindre, men ska bli tydligare och synliggöra det.

Politisk vilja krävs

77 procent av kommunerna svarar i enkäten att politisk vilja krävs för att nå Agenda 2030-målen. Även alternativet ”ökade anslag i budgeten” hamnar högt med 76 procent, vilket har ett direkt samband med den politiska viljan.

Kommunpolitikernas intresse och inställning till ett aktivt klimatarbete, och hur mycket pengar de är villiga att lägga på det, är avgörande för hur kommunerna ska kunna uppfylla sina mål framåt.

Kommunerna vill också se ett större intresse från medborgarna och kunskap om klimatfrågor, vilket också hänger ihop med politikens roll - om medborgare ställer högre krav

på sina folkvalda och om det finns en större kunskap om klimatfrågor i samhället i stort ökar pressen på och incitamenten för politikerna att leverera lösningar, främst i form av ökade anslag. Här finns det även en uppgift för kommunerna själva att informera medborgare om det arbete som kommunen kan göra och faktiskt gör för klimatet.

Bilden av att politisk vilja är grundläggande för kommunernas klimatarbete bekräftas även de experter och intresseorganisationer vi intervjuat. Hur högt på dagordningen det politiska styret sätter klimatfrågorna spelar roll eftersom det inte finns någon lagstiftning kring hur kommuners klimatarbete ska se ut. En organisation vi träffat menar även att mycket av det som behöver göras för klimatet är känsliga och politiskt svåra frågor. Det kan handla om bilism, köttkonsumtion och annat som berör individer direkt, områden där åtgärder kan leda till högljudna protester. Det krävs politisk vilja att få igenom åtgärderna fast de inte är populära.

Naturvetare behövs i det klimatstrategiska arbetet

Det är tydligt att naturvetenskaplig kompetens behövs för att kommunerna ska nå sina klimatstrategiska mål.

Nästan 70 procent av kommunerna svarar att det behövs i det fortsatta strategiska arbetet. Bara 40 procent uppger dock att de har den typen av kompetens anställd i dag.

Det finns med andra ord ett stort behov av denna kompetens, och en vilja att rekrytera.

Våra intervjuer bekräftar bilden av att naturvetare spelar en viktig roll. Kommunerna berättar att man behöver energi- och klimatkompetens, eko-systemingenjörer och miljövetare. Men något som också lyfts är att det är bra om man har en förståelse för olika delar av systemet och kan vara en projektledare som har en helhetssyn över klimat- och hållbarhetsfrågorna. Även om naturvetenskaplig utbildning efterfrågas behövs det ibland även annan slags kompetens. För vissa tjänster är det bra att ha en ekonomisk bakgrund, även statsvetare och ingenjörer kan behövas. Naturvetarna konstaterar att det kan behövas så väl tvärvetenskaplig kompetens, som team där man kompletterar varandra med olika typer av utbildningsbakgrund.

I en av de kommuner som lyckats väl i sitt klimatarbete har man en bredd av kompetenser på den miljöstrategiska avdelningen och det har varierat under åren. Det finns tre miljöstrateger och ett antal miljösamordnare som har naturvetenskaplig bakgrund med det finns bland annat också en controller som har mer ekonomisk bakgrund, en statsvetare och en ingenjör som har hand om kemikaliearbetet.

Det är tydligt att naturvetenskaplig kompetens behövs för att kommunerna ska nå sina klimatstrategiska mål. I enkäten till kommunerna svarar nästan 70 procent att det behövs i det fortsatta strategiska arbetet, och i våra djupintervjuer med kommunerna framkommer det att naturvetare spelar en viktig roll, en av kommunerna lyfter kompetens inom energi och klimat, samt miljövetare som viktiga.

Kommuner saknar satsning på strategisk klimatkompetens

44 procent av kommunerna svarar att de satsar ingen alls eller en liten del av sitt klimatarbete på strategisk kompetens. Det är inte det man lägger sina resurser på.

I en intervju med en kommun framkommer det att man har haft en för liten satsning på klimatkompetens. Besparingskrav har inneburit stopp för utbildning och resor. Det finns heller inte möjlighet att utvidga verksamheten. Att ha en klimatstrategi i kommunen är inte lagstadgat, vilket andra delar av kommunens verksamheter är.

Både i samtal med företag och intresseorganisationer framkommer det att de anser att det är problem att det finns för få anställda som ansvarar för klimatarbetet inom kommunerna. Vissa kommuner har en person anställd som ska ansvara för allt. Att det finns avsatt tid i kommunen för strategier att fokusera på det klimatstrategiska arbetet är en avgörande faktor. I många kommuner är en person klimatstrateg men har även många andra arbetsuppgifter. Därför behövs det fler renodlade strateger. Ett problem är också att arbetet med klimatfrågorna stannar på en förvaltning, istället för att förvaltningarna arbetar med varandra. Kommunerna skulle gynnas av en högre grad av samarbete internt.

44 %

av kommunerna svarar att de satsar ingen alls eller en liten del av sitt klimatarbete på strategisk kompetens

Kraftig ökning av utannonserade tjänster

Naturvetenskaplig expertkompetens är efterfrågad av kommunerna. I en genomlysning av utannonserade tjänster hos Arbetsförmedlingen åren 2012–2021 är det tydligt att efterfrågan hos landets kommuner på miljö- eller klimatstrateg har ökat kraftigt över tid. Under denna period har antalet annonser ökat från 18 stycken under 2012 till hela 149 annonser under 2021, vilket motsvarar en ökning på över 700 procent. Det är kommuner som till störst del utannonserar tjänster för miljö- eller klimatstrateg.

Naturvetarnas medlemmar har den kompetens som efterfrågas. De är utbildade inom naturvetenskapliga discipliner på högskolan och många har även doktorerat. Kommuner och andra arbetsgivare kan vinna på att i högre grad anställa experter och specialister med denna bakgrund, som bidrar med såväl värdefull kunskap som strategiskt och analytiskt kunnande.

Klimatförändringar ökar risken för pandemier, vi kommer därför i framtiden behöva nya vacciner och metoder för att bromsa ökad antibiotikaresistens. För detta kommer det krävas expertkompetens kring medicin och biomedicin. Även matematiker och datavetare har en viktig roll att spela eftersom de skapar kunskap från data som samlas in, vilket behövs för att vi ska optimera processer, att de åtgärder som tas mot klimatförändringar ger nytta samt minimera klimatavtryck.

Hitta rätt kompetens – lätt eller svårt?

Det är svårt att få någon entydig bild av hur lätt eller svårt det är för kommunerna att rekrytera rätt typ av naturvetenskaplig kompetens. 44 procent av kommunerna i enkäten svarar "vet ej" och 40 procent svarar "varken eller" på frågan om det är svårt att hitta rätt naturvetenskaplig kompetens. En möjlig tolkning av detta är att man helt enkelt inte i tillräcklig stor utsträckning försökt göra den typen av rekryteringar. En annan möjlig tolkning är att de personer som svarat på enkäten inte är ansvariga för rekryteringen.

Våra intervjuade menar att det överlag inte är svårt att hitta rätt kompetens, även om vissa är svårare än andra. En av de intervjuade lyfter att det kan vara svårt att hitta kompetens kopplad till miljö och upphandling, och miljö och projektledning. En annan av kommunerna har högutbildad personal och många sökande till utlysta tjänster. Problemet är däremot att kunna behålla seniora personer, många unga börjar sin karriär hos dem men är svårt att konkurrera med den privata arbetsmarknaden om seniora anställda för klimatstrategiska tjänster. Det kan alltså behövas högre löner som kan konkurrera med näringslivets nivåer för klimatstrategier med erfarenhet.

48 %

av Naturvetarnas medlemmar planerar att jobba som experter/specialister i framtiden

78 %

anser att hållbarhet är viktigt hos en arbetsgivare

Källa: Naturvetarnas enkät Naturvetarbarometern 2022

Om rapporten

Under sommaren 2022 skickade Naturvetarna ut en enkät till landets samtliga kommuner. Av 290 kommuner svarade 97 på hela enkäten, vilket innebär en svarsfrekvens på 33,5 procent.

Vi har även gjort djupintervjuer med miljö/klimatansvariga tjänstemän hos fyra kommuner om hur de jobbar med klimatfrågor, vilka mål de arbetar mot samt vilken kompetens de behöver för att uppnå sitt klimatarbete.

Urvalet av kommuner baseras på tidningen Aktuell Hållbarhets rankning av alla landets kommuners miljöarbete. Vi har valt ut två kommuner som listades högt i rankningen 2021 samt två som hamnade längre ner på listan. Samtliga fyra kommuner har anställda som jobbar med miljöfrågan, som miljöstrateg, hållbarhetsstrateg eller liknande.

Vi har intervjuat personer från intresseorganisationer och företag för att få deras bild av hur kommuner bör jobba med sitt klimatarbete på ett effektivare sätt och vad som saknas idag.

Vi har även gjort en genomlysning av platsannonser hos Arbetsförmedlingen för att se hur efterfrågan på miljö- och klimatstrateger ändrats över tid. De vi platsannonser vi undersökt är kategoriserade som "Miljö- och klimatstrateg", vilket omfattar 748 jobbannonser under den angivna perioden.

Naturvetarna är ett partipolitiskt obundet fackförbund inom Saco, Sveriges akademikers centralorganisation, vars förbund organiserar medlemmar efter utbildningsområde.

Vi har drygt 34 000 medlemmar inom life science, jord, skog och miljö, de fysiska vetenskaperna, matematik och data.

Naturvetare skapar världens framtid. Våra medlemmar hittar lösningar på samhällets utmaningar och tar fram morgondagens innovationer.

Här hittar du oss:

- › www.facebook.com/Naturvetarna
 - › www.linkedin.com: Naturvetarna
 - › **Instagram**: naturvetarna och naturvetarna_student
 - › twitter.com/naturvetarna
 - › **Podd**: Naturvetarpodden
-